

Abrahams Barn

– en pedagogisk strategi för konfliktförebyggande och språkutvecklande undervisning

TEXT Petra Alfe Åslund

Det är höstterminen 2009, och jag arbetar min första termin som ämneslärare i svenska som andraspråk åk 1-6, efter flera år som klasslärare. En av mina yngsta elever pratar tre språk parallellt, och växlar ganska obehindrat språk beroende av med vem hon talar; och i vilket sammanhang. Att träna för att lära sig läsa och skriva är dock tyvärr inget som intresserar henne. I hennes värld är det mer färgen rosa, fina frisyrier och glitter i alla dess former som fångar hennes uppmärksamhet. Hennes föräldrar är muslimer och det är viktigt för dem att föra vidare sina traditioner, sin tro och kultur till dottern.

Under flera lektioner i veckor har jag med lock och pock försökt att få henne att förstå hur viktigt det är att behärska läsandets och skrivandets konst. Utan att få någon som helst respons från henne. Hon vill mycket hellre rita eller leka under lektionerna.

Tills en dag strax före höstlovet. Redan när hon kommer in i klassrummet bubblar hon av lust att berätta, och frågar mig med sträng min:

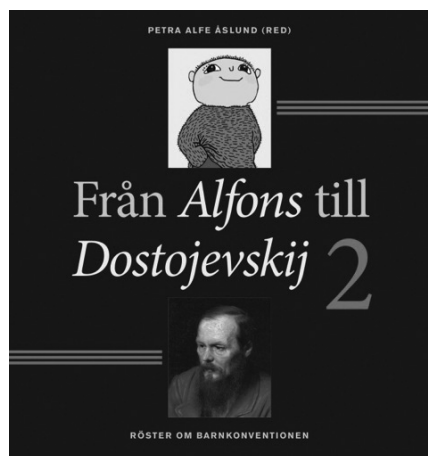
- Petra, vet du vad som händer när man dör?
Något förvånad över frågan, som ju verkligen inte kan betraktas som särskilt "glittrig eller rosa", svarar jag att jag inte vet. I en rasande fart och med stort allvar berättar hon att hon har träffat sin faster i helgen som har lärt henne en del om islam. Jag förstår att det som hon varit med om är stort och mycket viktigt för henne. Och jag lyssnar.

- Jo, när man dör så kommer det två änglar. De har tre frågor till dig. Vem är din Gud? (Då ska man svara Allah, säger hon med sträng min.), Vem är profeten? (Mohammed.), OCH Vilken är den bästa boken i hela världen? (Det är så klart Koranen, viskar hon uppfordrande.). Om du svarar rätt, så kommer du till ett jättefint ställe. Men om du svarar fel... (Min elevs ögon blir stora och mycket dramatiska.), då slår ängeln dig i ansiktet!

- Oj, svarar jag enfaldigt.
Flickan framför mig fortsätter med oförminskad energi:
- Ja, och nu måste vi ju berätta för alla mina klasskompisar och alla fröknar på skolan, för dom kanske inte vet. Jag tänkte att jag kunde skriva det på datorn, och sen kan du kopiera det så att jag kan dela ut till alla, alla.

Vi övergav ganska snabbt flygbladsidén för att istället göra en affisch som flickan, envist på egen hand med ganska lite av min hjälp, skrev på datorn. Vid flera tillfällen under veckorna som följde, såg jag hur hon läste högt från affischen på väggen i korridoren för sina kompisar, som förundrat lyssnade till hennes ord.

Jag menar att händelsen hade stor betydelse för elevens fortsatta läs- och skrivutveckling. Hon hade helt enkelt något som var mycket viktigt att berätta och sprida till många.

Det är nu flera år sedan jag var flickans lärare, men händelsen har sedan dess funnits med mig då jag planerar min undervisning. Insikten om hur nära empati och identitet hör samman med språkutveckling är mycket viktig för mig. Jag heter Petra Alfe Åslund, och jag arbetar på Rörjsjöskolan i Malmö, som lärare i svenska som andraspråk för elever åk 1-4. Majoriteten av de 400 barn som går på skolan är flerspråkiga, med rötter i kulturer utanför Europa. Jag är också styrelsemedlem i föreningen Abrahams Barn Skåne. Under hösten 2014 var jag redaktör för en bok utgiven av grundaren av Abrahams Barn, Från Alfons till Dostojevskij 2 - röster om Barnkonventionen (2015, Fondi förlag). Boken är en fristående uppföljare till den numera helt slutsålda Från Alfons till Dostojevskij, Barnkonventionen genom litteratur (1999, Rädda barnens förlag). Böckerna fungerar som inspiration och handledning i hur man kan arbeta med att förklara FN:s konvention om barnets rättigheter, genom att använda skönlitteratur.

Så här inledningsvis vill jag ge en bakgrund till Abrahams Barn och den pedagogiska strategi som

föreningens hela verksamhet vilar på. Jag återkommer längre fram i artikeln till mitt arbete som redaktör.

Bakgrund

För att berätta om det undervisningsprojekt som senare resulterade i bildandet av den religiöst och politiskt obundna föreningen Abrahams Barn, behöver vi förflytta oss i tid och rum till 1990-talets kommunala grundskolor i Stockholmsförorten Rinkeby. Klassrummen fylldes, då som nu, av flerspråkiga elever som tillsammans med sina familjer i många fall hade flytt undan krig och förtryck. Många av dem var uppväxta med islam som religiös, moralisk och etisk grund. Andra hade en kristen grundsyn och tradition med sig hemifrån. Ytterligare några hade socialiserats in i andra kulturer som verkade främmande för omgivningen. Skolan blev den gemensamma arena där de möttes och förväntades lyssna, lära och samarbeta, trots olika erfarenheter och idéer om hur livet bör levas. Ofta var grunden till uppbrottet från hemländerna också nära förknippat med "De andras" övertygelse; religiös, politisk och/eller kulturell.

I ett av de mångkulturella klassrummen på högstadiet, arbetade Dorothea Rosenblad som lärare i religionskunskap och svenska. Fylld av entusiasm för religionsämnet och med stor vilja att dela med sig av sin kunskap, insåg hon snabbt att den metodik som hon hade med sig från lärarutbildningen, inte skulle vara tillräcklig för att hon skulle nå sina elever. Istället började hon att fundera över å ena sidan begreppet Empati, och å andra sidan hur Identifikation kan fungera i ett pedagogiskt sammanhang. Hon såg på ett konkret sätt hur uppfattningar om "Den andre" hindrade eleverna att förstå undervisningens syfte, och hon kopplade deras ointresse för andras föreställningar om normer och värderingar till bristande empatisk förmåga.

Rent praktiskt resulterade funderingarna i att hon bestämde sig för att pröva en metod som hon kallade IE-metoden (Identifikation skapar Empati). En narrativ metod, där hon använde psykologen Ulla Holms definition av empatibegreppet som utgångspunkt, nämligen; "Empati innebär att man placerar sig i en annan persons inre verklighet utan att bli hotad av den andres upplevande." (*Empati: Att förstå andra människors känslor*, 1987, Natur och kultur). Den första föreningen, Abrahams Barn/Stockholm bildades 1991. Ytterligare en förening, Abrahams Barn/Skåne bildades 2008.

All verksamhet utgår från tre plattformar; *Religiös och kulturell samexistens, Språkutveckling och FN:s konventioner om mänskliga rättigheter och barnets rättigheter*. Gemensamt för föreningens arbete är IE-

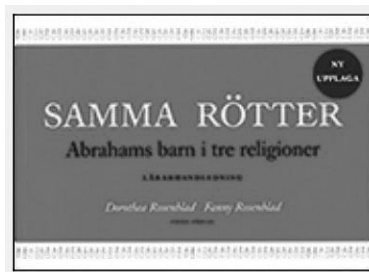
metoden. Att prova att gå i "Den andres skor", för att både förstå sina egna och andras normer och värderingar i situationer som kan innebära etiska dilemman. Vi menar att man genom personliga reflektioner kring olika sätt att tänka och reagera, kan öka den empatiska förmågan, utan att deltagaren känner sig hotad av det som är okänt.

IE-metoden

Eftersom kärnan i IE-metoden alltid är en berättelse, som sedan bearbetas genom roll-tagande muntligt, skriftligt eller på annat sätt, fungerar också metoden språkutvecklande oavsett ålder och kulturell tillhörighet. Syftet med metoden är att öka möjligheterna för kulturella möten och samexistens, samtidigt som den kommunikativa förmågan utvecklas hos dem som deltar. I arbetet med elever från de allra yngsta förskolebarnen till de nästan vuxna på gymnasiet kan den sammanfattas i tre kortfattade punkter:

- Belysandet av gemensamma nämnare för att skapa en plattform för samhörighet.
- Berättandet som utgångspunkt för att tillgodogöra sig andras perspektiv.
- Empatiträning genom roll-tagande i jag-form.

I sin religionsundervisning utgick Dorothea från berättelser som finns i religiöst legendmaterial hämtat från de abrahamitiska religionerna. Hon lät eleverna undersöka det gemensamma släktträdet där judar, kristna och muslimer betraktar Abraham som stamfar, och hon visade på sambanden mellan karaktärerna.

Det första steget efter själva berättelserna blev för eleverna att identifiera sig med en roll i handlingen, för att sedan fundera, diskutera, skriva, dramatisera och kommunicera med andra. Alltid genom att börja med orden "Jag är ...". Frågor som utmanade och stöttade elevernas egna reflektioner ställdes inledningsvis. *Vad tänkte Ismail om sin lillebror Isak? Blev han svartsjuk?* Abraham, Ismail och många fler karaktärer i Torah, Bibeln och Koranen fick liv när eleverna formulerade sina tankar om olika mänskliga dilemman. När de satte ord på karaktärernas tankar och känslor berättade de också samtidigt något om sig själva, fast i en fiktiv värld. *Hur skulle det vara att gå i någon annans skor?* blev en väsentlig fråga att arbeta med i klassrummet.

Så småningom resulterade klassrumsarbetet i en lärarhandledning (*Samma rötter Abrahams barn i tre religioner*, 2013, Fondi). Där finns många av de olika berättelserna som Dorothea använde med ursprung i de tre religionerna, samt tydliga instruktioner i arbetssättet som är väl förankrat i Lgr 11. Boken har reviderats sedan första upplagan 2004, och används numera

som kurslitteratur i utbildningen för blivande lärare i religionskunskap vid exempelvis Malmö högskola.

Bibliotekssamverkan och sidoprojekt

Ur den pedagogiska verksamheten har flera sidoprojekt utvecklats, och föreningen har sedan starten starka band till bibliotek:

Artefaktotek och boksamlingar på bibliotek

Ordet ”artefaktotek” fanns inte egentligen. Det fungerar dock som samlingsnamn för de omfattande samlingar av religiöst laddade föremål (artefakter) som föreningen har skänkt för utlåning till Rinkeby bibliotek, Västers bibliotek i Lund och Sigtunastiftelsens bibliotek. Föremålen är sorterade utifrån 6 religioner (judendom, kristendom, islam, hinduism, buddhism och sikhism) som använder dem i olika heliga sammanhang. Tanken är att pedagoger ska kunna erbjuda sina elever att på nära håll få undersöka, känna på och lära sig mer om föremål som ingår i religiöst utövande. Som komplement till föremålen finns också boken *Den religiösa artefakten: Symboler från sex religioner* (2010, Fondi).

I Rinkeby bibliotek och i Västers bibliotek i Lund finns även boksamlingar under namnet *Abrahams Barns boksamling*. Dessa består av litteratur om religioner och kulturmöten. Ambitionen är att bokbeståndet skall täcka det mesta, från grundläggande teologiska verk till böcker för barn om de olika religionerna och FNs konvention om barnets rättigheter.

Abrahams Barns julkrubba

I samband med den första advent varje år visas

Foto: Björn Åslund

Petra Afje Åslund är lärare och styrelseledamot i föreningen Abrahams Barn Skåne.

Abrahams Barns julkrubba på olika ställen i Sverige, exempelvis på Fryshuset i Stockholm och på bibliotek. Via föreningens hemsida kan man även ta del av den pedagogiska process, som resulterade i att elever i åk 6 på Ljungenskolan i Kävlinge själva tillverkade en Abrahams Barns julkrubba. Den placerades och visades sedan i skolbiblioteket. I det sammanhanget är den inte tänkt att fungera som en religiös symbol i en gudstjänstlokal, utan istället är det berättelserna som stod i centrum. Syftet med krubban är att peka på de gemensamma berättelserna om Jesu födelse i framförallt kristendom och islam.

En Abrahams Barns julkrubba innehåller, vid sidan av det som brukar finnas i en kristen julkrubba, även en del figurer och föremål som inte annars brukar finnas med. De fungerar som komplement och representanter för den muslimska berättelsen ur Koranen som beskriver Jesu födelse. Genom att visa figureerna och jämföra de två berättelserna, kan man skapa förutsättningar för samtal om tradition, kultur och religion. Därför visas den helst på ett bibliotek som är mer neutral mark för de flesta betraktare. Det finns dock några några föremål och figurer som alltid måste finnas med, om krubban ska fungera som en Abrahams Barns julkrubba:

Texter om Jesu födelse från utdrag ur både Bibeln och Koranen på originalspråk

Ovanför en Abrahams Barns julkrubba ska det alltid finnas två texter. Den ena på grekiska med text hämtad ur Bibeln, och den andra på arabiska ur Koranen. Texterna beskriver Jesu födelse men på olika sätt.

Ängeln Gabriel (eller Jibril, som han heter på arabiska)

I kristen tradition är det Gabriel som berättar för Maria att hon kommer att föda Guds son, Jesus. För muslimer är Jibril mest betydelsefull för att det är han som förmedlar Koranen från Gud till Mohammed. Det är en och samma karaktär med stor religiös betydelse i båda religionerna.

Elisabet och Johannes döparen

Elisabet var enligt både Koranen och Bibeln kusin

till Maria/Maryam. Hon finns med i Abrahams Barns krubba tillsammans med sin lille son Johannes (döparen). Vi tänker oss att hon säkert ville hälsa på sin kusin och hennes nyfödde son. Berättelsen om Elisabet och hennes son föregår också berättelsen om Jesu födelse i både Koranen och i Bibeln.

Vattenfallet och dadelpalmen

I krubblandskapet ska det även finnas dels någon form av porlande vatten (förslagsvis en liten akvariepump), och dels en palmliknande krukväxt med dadlar placerade under. Dessa två föremål är hämtade ur berättelsen i Koranen; När Maria/Maryam skulle föda gav hon sig ut i öknen. Hon var rädd och bad till Gud att få slippa. Då hörde hon en röst som sa till henne att skaka på palmen och äta av dadlarna, och sedan dricka vattnet ur källan Zem zem. Efteråt gick förlossningen väldigt bra och Jesus, som är en viktig profet vid sidan av Mohammed, var född.

Den fjärde vise mannen

Den fjärde vise mannen symboliserar det faktum att det inte berättas någonstans i Bibeln att det var just tre vise män som besökte den nyfödde Jesus. Det enda som beskrivs är tre gåvor; guld, rökelse och myrra. Abrahams barns pedagogiska metod fokuserar ofta på just sådana mellanrum som finns i berättelser. Genom att i undervisning låta elever utveckla dessa mellanrum, fungerar IE-metoden språkutvecklande. Berättelsen om den godhjärtade mannen Artaban är hämtad ur en rysk-ortodox legend, ibland kallad Den fjärde vise mannen.

De tomma skorna

Precis utanför själva stallet i krubblandskapet placerar vi ett par tomma små skor, som en slags hälsning till alla de tre abrahamitiska religionerna. I de gammaltestamentliga berättelserna säger Gud till Moses att ta av sig sina skor innan han vandrar upp för berget Sinai för att hämta stentavlorna, med orden: *Du beträder helig mark!* Vi tänker oss att krubban är helig mark och att det är Maria som lämnat sina skor utanför. När man går in i en moské tar man alltid av sig sina skor av samma skäl. Berättelserna om Moses är likartade i alla tre religionerna.

Fondi förlag (www.fondi.se) grundades 2004 av Dorothea Rosenblad som fortfarande leder förlagets verksamhet. Fondi publicerar material som är knutet till Abrahams Barn.

Global Village lecture och Abrahams Barns årliga pris

I samband med en årlig föreläsning delas Abrahams Barns Pris ut till personer, som är förebilder för ett öppet och mångkulturellt samhälle.

Fortbildningskurser på Sigtunastiftelsen och på Västers bibliotek i Lund

År 2005 blev Abrahams Barn ett verksamhetsområde inom Sigtunastiftelsen. Sedan dess arrangeras där minst två fortbildningar med internat per år för lärare, bibliotekspersonal samt andra intresserade. Under hösten brukar kursen *Att undervisa om Abrahams barn*, främst vända sig till de som undervisar lite äldre elever (mellanstadiet och uppåt) och under våren är det ofta Barnkonventionen och berättarkonst som fokuseras. Engagerade och kompetenta föreläsare kombineras med praktiska workshops.

Varje höst ordnas även så kallade *Krubbkurser* både på Västers bibliotek i Lund och på Sigtunastiftelsen. Syftet med kurserna är att visa och inspirera deltagarna hur de kan arbeta med Abrahams Barns julkrubba som pedagogisk utgångspunkt, för att skapa en mötesplats för samtal om kulturell och religiös samexistens.

FNs konvention om barnets rättigheter och skönlitteratur

Jag vill så här avslutningsvis återkomma till mitt arbete som redaktör för boken *Från Alfons till Dostojevskij – 2 röster om Barnkonventionen*, som gavs ut under våren 2015. Det var då drygt 15 år sedan den första från *Alfons till Dostojevskij* gavs ut. I november 2014 fyllde dessutom Barnkonventionen 25 år. Genom en donation från ”Alfons mamma”, Gunilla Bergström, och stipendier från flera håll fanns det möjlighet för Fondi förlag, att anställa mig som redaktör för boken. Dorothea Rosenblad gav mig fria händer att skapa en helt fristående, uppdaterad bok, utifrån samma idé som den första. Hon fanns också med mig som en ständig samtalspartner, ett stöd och en inspirationskälla, under hela processen.

Inledningsvis ville jag återkoppla till den första boken och lämnade därför över ordet till en av de personer som var med 1999 i Rinkeby, nämligen Lisbeth Lindvall, bibliotekarie och initiativtagare till läsprojektet Listiga räven i Rinkeby samt styrelseordförande i Föreningen Abrahams Barn, Stockholm. Hon berättar om bakgrunden till den första bokens tillkomst:

”Det lyckade resultatet med att använda de religiösa traditionernas berättelser som utgångspunkt för inlevelseövningar i etiska och moraliska frågor bildar basen i den första boken Från Alfons till Dostojevskij – Barnkonventionen genom litteratur, från 1999. FN:s Barnkonvention består av 54 juridiska artiklar som är nog så abstrakta. Genom att applicera IE-metoden på berättelser, skön- litterära och andra, förs artiklarnas abstraktion ner på en nivå som gör det möjligt för både barn och vuxna att diskutera dem på lika villkor. På

grund av ålder, kön och erfarenheter har läsarna olika perspektiv men ingen har tolkningsföreträde utan alla har rätt att få sin röst hörd.” (Alfe Åslund, 2015).

Min ambition var att låta den nya boken vara lik den första. Samtidigt ville jag inte att den bara skulle bli en uppdaterad kopia. Jag och Dorothea granskade och diskuterade de olika delarna i boken. Där fanns personliga reflektioner skrivna av kända och okända personer, om i synnerhet skönlitteraturens betydelse och de möjligheter till identifikation som läsandet ger. Vi var överens om att den nya boken behövde kopplas tydligare till Barnkonventionen, även om vi båda tyckte att många texter fortfarande var relevanta.

Två av de ursprungliga skribenterna återfinns också med nya texter nämligen; Gunilla Bergström och Dilsa Demirbag-Sten. Skribenterna har valt en artikel av alla de 54, som de anser att de att de särskilt vill lyfta fram och kommentera. Bakom de tio personligt reflekterande texterna, finns även barn- och ungdomsförfattare som Mårten Sandén, Christina Wahldén och Anette Eggert. Den akademiska arenan representeras av professor Per Wickenberg vid Lunds universitet (rättssociologi) och docent Anna Kaldal, jurist med våld mot kvinnor och barn som sitt specialområde. Artisten, föreläsaren och programledaren Behrang Miri, chefsredaktören för Svenska Dagbladet, Fredric Karén samt Anna Emgård-Olsson, grundare av barnkulturverksamheten *Skapa min värld* på Fryshuset, medverkade också. Alla utan att tveka, eller begära något arvode för sitt arbete.

Förutom personliga reflektioner och andra texter som belyser Barnkonventionen, finns även en utförlig beskrivning av IE-metoden kopplad till skolans styrdokument och aktuell forskning. I ett kapitel finns praktiska undervisningsexempel med IE-metoden och Konventionen om mänskliga rättigheter och barnets rätt i fokus. De är hämtade från lågstadiet, mellanstadiet och gymnasiet, och fungerar som metodisk inspiration för lärare i framförallt svenska, svenska som andraspråk och samhällsorienterade ämnen för åk F-9 samt gymnasiet. I bokens avslutande kapitel finns omfattande litteraturlistor, där titlar för de allra yngsta till de nästan vuxna eleverna är kopplade till ett urval av artiklar i Barnkonventionen.

Hur du väljer att använda boken och i vilken ordning du läser, är helt och hållet utifrån din egen kunskap och ditt behov av handledning.

Under LitteraLund (Sveriges största festival för barn- och ungdomslitteratur) i april 2015, var jag inbjuden att presentera boken under en föreläsning om läsfrämjande projekt. I år har jag har också berättat om boken, tillsammans med tre av skribenterna nämligen; Mårten Sandén, Christina Wahldén och Anette Eggert, på rektorsprogrammet vid Stockholms universitet. Konferensen hade rubriken *Barns rätt - skolans ansvar* och samlade ca 400 deltagare. UR Samtiden filmade och programmet finns tillgängligt via webben.

Min förhoppning är att du som läsare blir inspirerad att prova IE-metoden i din egen skolvardag.

Petra Alfe
petra.alfeslund@gmail.com
abrahamsbarn.se

Thea Hagstedt åk 1 på Ljungensskolan i Kävlinge illustrerar här artikel 31 i Barnkonventionen.